

20-21 листопада 2013 р. / Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України; Інститут історії України НАН України; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Національний університет «Києво-Могилянська академія». – К., 2013. – С. 19-26.

2. Веселова О. Українське село під час голоду 1946-1947 рр. / О. Веселова // Проблеми історії України: Факти. Судження. Пошуки. – Міжвідомчий збірник наукових праць. – К. : Інститут історії НАН України. – Вип. 15. – 2006. – С. 392-401.

3. Волканов Микола Миколайович (1939 р. н.), с. Острівне Арцизького району.

4. Волканова Олександра Федорівна, (1942 р. н.), с. Острівне Арцизького району.

5. Українська Голгофа, 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947: спогади очевидців, архівні документи та роздуми сучасника про три радянські голодомори : [текст / авт.-упоряд. : М. Єременко]. – Чернігівка, 2008. – 153 с.

Natalia Volkanova. Hunger of 1946-1947 years: fate of one family (village Ostrivne Artsyz district Odessa region).

Based on memories of eyewitnesses highlighted features hunger of 1946-1947 years and consequences for the local population in village Ostrivne Artsyz district Odessa region.

Key words: *hunger of 1946-1947 years, verbal sources, eyewitnesses' evidences.*

ГОЛОДОМОР 1946-1947 рр.: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Антоніна Гавліцька

канд. псих. наук, доцент,

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

(Ізмаїл, Україна)

Як засвідчує аналіз архівних джерел, в яких безпосередньо або опосередковано відображено факти й наслідки голоду 1946-1947 рр. у вітчизняній історії, однією з актуальних і водночас новопосталих соціально-психологічних проблем виявилася здатність жінки до виконання нової функції, що лежить у площині не диференціації, а уособлення чоловічих і жіночих ролей у родинно-приватній сфері. В тогочасний період актуалізується сукупність поведінкових норм і позицій, які традиційно асоціювались у суспільстві з особами чоловічої або жіночої статі, із соціальним статусом виключно жінки. Відтак, змінюються акценти в основних поняттях гендера, а саме: «гендерні стереотипи», «гендерні норми», «гендерні ролі», «гендерна ідентичність» [1, с. 520].

Вищезазначене зумовлює соціальну потребу в поглибленні сталих наукових уявлень, пов'язаних із категоріями гендерної психології, з-поміж яких – гендерні відносини в сім'ї – родині. Дійсно, історичні факти й наслідки повоєнного періоду половини ХХ століття, що характеризують тогочасний український соціум, переконливо доводять: в умовах кризи сім'ї, неспроможності забезпечити наймолодшим членам родини найелементарніші життєві потреби, домінуванні у суспільстві напруги й небезпеки – все це змінює

становище жінки як «берегині родини» і чоловіка – «годувальника сім'ї, голови родини».

Аналіз наукової літератури (П. П. Горностай, Н. В. Лавриненко, Л. В. Малес, С. М. Оксамитна, Н. Д. Чухим та ін.) засвідчує, що вищеокреслений контекст ще не виступав предметом психологічного дослідження, хоча й такий науковий напрям, як гендерна психологія, вже набуває чіткого оформлення. Так, аналіз проведених досліджень дозволяє конкретизувати основні напрями гендерної проблематики. Ними виступають зокрема такі:

- гендерні відмінності в психічних та поведінкових розладах (В. Москаленко, О. Петренко, О. Чекаліна та ін.);
- своєрідність гендерного підходу в психотерапії (І. Лебединська, І. Кон, Н. Чепелева та ін.);
- урахування гендерного фактору в психологічній допомозі (О. Луценко, Т. Титаренко, К. Хорні та ін.);
- гендерна етнокультура українців (М. Гримич, О. Ярош, Ю. Стребкова та ін.);
- проблеми розвитку гендерного тренінгу (Т. Говорун, Є. Сидоренко, П. Фролов та ін.);
- гендерна ідентичність в онтогенезі особистості (М. Боришевський, О. Кікінеджи, М. Савчин та ін.);
- своєрідність гендерної соціалізації особистості (В. Кравець, В. Суковата, О. Териценкова, О. Цокур та ін.).

Суттєвим доробком науковців є результати вивчення вікової динаміки гендерної ідентифікації. Незважаючи на порівняну новизну означеного напрямку, вже узагальнено ті експериментальні й теоретичні дослідження (К. Дьюкс, Е. Здравомислова, Л. Репіна та ін.), які присвячені гендерній проблематиці, що дозволило сучасним психологам розглядати поняття «гендер» у значенні соціокультурної статі. Навіть установлена етапність розвитку гендерної психології, що дозволило дослідникам зробити таке узагальнення: гендерний підхід у психологічних дослідженнях передбачає «аналіз психологічних аспектів міжстатевих відносин і гендерних характеристик» [2, с. 26]. Зокрема, встановлено (О. Кікінеджи), що в історії психології доречно виокремлювати найперший з них (перша чверть ХХ століття), коли з'явилися нечисленні дослідження; етап, на якому дослідники зосереджували увагу на психології статевих відмінностей, не зводячи їх до сексуальності (друга чверть ХХ століття); період, коли психологи у своїх дослідженнях спиралися на здобутки диференціальної психології (третья чверть ХХ століття); сучасне психологічне знання, що оформилося на початку ХХІ століття, за яким гендерні відмінності трактуються як такі, що можуть «взагалі не мати біологічної основи». Фундаментальним психологічним дослідженням, яке вибудовано на основі «педагогічної матриці», виявлено динаміку гендерної ідентифікації, де ключового значення надано впливовості соціально-психологічних чинників на макро-, мезо- та мікрорівнях самовизначення і хлопчиків, і дівчаток [2]. Дійсно, такий гендерний дискурс сприяє розбудові партнерських стосунків статей у підсистемі «батьки-діти-педагоги».

Аналіз наопрацювань дослідників дозволяє стверджувати про трансформацію гендерних ролей в сім'ї під впливом розвитку науково-

технічного прогресу та поглиблення демократичних перетворень у суспільстві. Водночас деякі науковці (зокрема, Т.В. Медіна) стверджують про те, що навіть у «благополучні» періоди прогресивного розвитку соціуму гендерна специфіка не тільки «не зникне, але й навпаки, буде загострюватися». Враховуючи зазначене, вже склалася практика саме гендерного виміру підготовки молоді до сімейного життя. Так, у межах Програми «Українська родина» запроваджено низку заходів, спрямованих на засвоєння учнівською молоддю своєрідності гендерних відносин у сім'ї, особливостей подружньої та батьківсько-дитячої гендерно-рольової взаємодії, значення гендерної поведінки батьків для формування гендерної ідентичності та особистості дитини [2, с. 229].

Психологи єдині у визнанні виключної ваги суб'єктного благополуччя дитини в будь-яких життєвих ситуаціях. Деякими з них (зокрема, Л.М. Смольською) навіть поглиблено наукові уявлення про щастя дитини як «найбільш інтригуючий психічний стан», «як емоційна реакція на ціннісні події і як надситуативний духовний стан», який вона переживає, коли задовольняються її фундаментальні потреби – в безпеці, любові, творчості. У цьому зв'язку не можна вважати винятком і життєдіяльність дитини у сумнозвісний період голоду 1946-1947 рр. Тут по суті йдеться про кризовий стан дитини практично у всіх вимірах її життєдіяльності.

Сучасні науковці (зокрема, О. Байдарова, Т. Титаренко) здебільшого розглядають кризу як «критичний період підвищеної вразливості та збільшених можливостей». До того ж імовірність ускладнень переживання кризи вчені пов'язують із психологічною вразливістю, із дисипативним (з лат. – «те, що розмиває, розсіює»), тобто тим, що спрямоване на ліквідацію будь-якої впорядкованості структури. До того ж, перебуваючи у кризових життєвих ситуаціях, дитина поступово втрачає налагоджені соціальні зв'язки. За цих умов актуалізується виключна і водночас специфічна роль матері. Своєрідність її «гендерного портрету» посилюється встановленою й відображеною в архівних джерелах та на рівні статистики першої половини ХХ століття тенденції щодо збільшення кількості неповних сімей внаслідок сумнозвісних подій в українському суспільстві у повоєнні роки. Натомість означений аспект відноситься й нині до маловивчених у психології. Лише на основі узагальнення тогочасних публіцистичних видань спостерігаються у засобах масової інформації відомості про те, що під впливом складних соціально-педагогічних умов, що склались у першій половині ХХ століття, українська жінка стала «сильною», «відповідальною», «здатною до участі у суспільно-політичних процесах». Однак унікальність, що додала їй гендерних ознак, не виступала предметом наукового осмислення, хоча нині вже накопичені певні емпіричні дані та досвід психологічно вмотивованого розв'язання подібних проблем. Наприклад, вироблені психологами науково-практичні рекомендації щодо надання психологічної допомоги дітям у стресових і надзвичайних ситуаціях, щодо спілкування із дитиною, яка пережила втрату або переживає горе; систематизовано «магічні слова» (типу «я рада, що ти у мене є...», «я тебе розумію...», «ти зможеш», «я тобі довіряю», «ми завжди з тобою»), що сприяють пропедевтиці негативного впливу на дитину посттравматичного стану дорослих [4].

Отже, вищеокреслений аспект порушеної проблематики визначено лише в посттравматичному плані. У перспективі подальшу розробку проблеми

вбачаємо у проведенні міждисциплінарних досліджень, спрямованих на вивчення психологічних особливостей гендерно-просвітницьких технологій.

Література:

1. Основи теорії гендеру: навч. пос. – К. : «К. І. С.», 2004. – 536 с.
2. Кікінеджи О. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія / О. Кікінеджи. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2011. – 400 с.
3. Дубас М. К. Підготовка молоді до сімейного життя: гендерний вимір / М. К. Дубас // Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2003. – С. 228-230.
4. Романюк М. Як уберегти дитину від впливу посттравматичного стану дорослих / М. Романюк // Практичний психолог: школа. – 2014. – № 9. – С. 19-24.

Antonina Havlitska. Famine of 1946-1947: Some aspects of gender psychology.

The problem of social needs deepening of scientific knowledge related to the categories of gender psychology is investigated in the article. The main directions of gender are specified. The transformation of gender roles in the family under the influence of the development of scientific and technological progress in the society is analyzed.

Key words: *gender psychology, famine, crisis.*

ÎNTEMEIEREA ȘI EVOLUȚIA COLONIILOR GERMANE ÎN JUDEȚUL CAHUL (1880-1940)

Ion Ghelețchi

Doctor of History, Professor,

Viorica Olteanu

masterand

Universitatea de Stat «B.P. Hasdeu» din Cahul

(Moldova)

După 1812 Imperiul Țarist a dus o vastă politică de colonizare a zonelor mai puțin populate din Basarabia în special zona de sud. Coloniștilor nou-veniți li-au fost acordate privilegiile favorabile, în special pe timpul țarului Alexandru I. Coloniștii care s-au așezat în sudul Basarabiei au fost: bulgarii, găgăuzii, germanii, francezi, cehi, elvețieni.

Germanii au început a veni în Basarabia începând cu anul 1814. Venirea lor s-a manifestat prin două forme: colonizarea dirijată și colonizare organizată. Partea de răsărit a Bugeacului (o regiune din Sudul Basarabiei), fiind puțin populată, guvernul rus a recurs la masive colonizări cu germanii, cărora li s-a dat terenuri arabile pe Cogâlnic: la 1814-1815 – circa 115,548 de desetine de pământ. Ei au fost aduși din principatul Varșoviei, Wurttembergului și Bavariei [1, p. 73].

Din aceste două colonizări s-a văzut din primul moment atitudinea guvernului rus față de românii din Basarabia; în loc să se lase locurile libere spre a se coloniza spontan cu moldovenii, cum făceau ei, sau a se înlesni colonizările cu moldovenii din alte părți, neputând aduce coloniști ruși, au adus germanii, dându-li-se acestora